

- TARNÓY A. 1991. A Tisza-tó és térségének jövője. – Településfejlesztés 4. pp. 49–58.
- TENK A. 1998. A szigetközi régió ökológiai potenciáljának hasznosítási lehetőségei. – Gazdálkodás. 42. 2. pp. 43–48.
- TÓTH M. 1988. A természeti erőforrások potenciálja és igénybevétele gazdasági értékelésének elvi-módszertani kérdései. – MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Bp. 183 p.
- TÓZSA I.–MOLNÁR K. 1983. Az idegenforgalmi potenciál számítógépes, térképi meghatározása. – Földr. Ért. 32. 3–4. pp. 325–339.
- TÓZSA I. 1992. A Tisza-tó természeti földrajzi viszonyai az idegenforgalmi potenciál szempontjából. – In: A Tisza-tó idegenforgalmi földrajzi potenciálja. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Bp. pp. 1–21.
- Tózsa I. 1996. Az Aggteleki-karszt idegenforgalmi potenciálja. – Földr. Ért. 45. 3–4. pp. 299–314.

Frisnyák Sándor–Csihák György (szerk.): Gyepük, várak, erődítmények és egyéb honvédelmi létesítmények a Kárpát-medencében (895–1920). – Történeti Földrajzi Tanulmányok 7. Nyíregyházi Főiskola Földrajz Tanszék, Nyíregyháza–Zürich, 2004. 230 old.

Figyelemre méltó és sajátos tartalmú tanulmánykötetben jelentette meg a földrajzi kutatások elismert kelet-magyarországi műhelye a Nyíregyházán 2004 novemberében megrendezett katonaföldrajzi konferencia előadásait. Az összesen 24, változó (4–14 oldal) terjedelmű értekezésből, valamint egy rövid függelékből álló kiadvány a különféle típusú, de egyaránt védelmi célokat szolgáló építmények (kő- és sáncvárak, erődtemplomok, bűvőhelyek) helyzetét földrajzi szerepkörük alapján igyekszik áttekinteni és értékelni, miközben az olvasó elé tárja izgalmas eseményekben bővelkedő történetüket.

A kötet NAGY Miklós Mihálynak a magyar hadtörténelem földrajzi alapjait áttekintő nagy ívű bevezető tanulmányával kezdődik. Ebben a szerző először a történeti földrajz és hadtörténelem közötti főbb összefüggésekre világít rá, majd katonaföldrajzi szempontból osztja fel különböző fejlődési korszakokra a Kárpát-medencéhez kötődő hadtörténelmünket. A második tanulmányban NAGY Kálmán a honfoglalás utáni országvédelem kérdéseivel foglalkozik, kiemelt feladatokként említve a 895 után frissen kialakult határok védelmének megszervezését, a szomszédos hatalmakkal való diplomáciai kapcsolatok kiépítésének fontosságát, továbbá az ország elleni külső támadásokat megelőző, főként Ny-i irányba folytatott támadó hadjáratokat. VOFKORI László tollából a székelyföldi gyepek tudhatunk meg számos értékes történeti földrajzi adatot, majd SZABADOS György azt a 11. sz.-i magyar honvédelmet mutatja be, amely sikerrel állt ellen az ismétlődő német betöréseknek.

Az ezt követő tanulmányok többsége a különféle erődítményekkel foglalkozik. CSÜLLÓG Gábor középkori váraink földrajzi elhelyezkedésének települési vonatkozásait taglalja, TOLNAI Gergely szemléletes térképekkel illusztrált cikkében katonaföldrajzi kritériumok alapján tekinti át hazai erődtemplomaink történetét.

A középkori városerődítések kezdeti kutatási eredményeiről számol be rövid értekezésében CSORBA Csaba. Őt BÉRCZI Szaniszló követi, aki a várak városon belüli elhelyezkedésében uralkodó ÉNy-i fekvést igyekszik gyakorlati szempontok (pl. a tüzek terjedése és az uralkodó szélirány közötti összefüggés) alapján indokolni. „Csokorba szedve” mutatja be a Keleti- és Déli-Kárpátok külső ívének magyar várait és erődítményeit BARABÁS László, a 10. sz.-tól a 14. sz.-ig terjedő időszakra vonatkozóan jellemezve főbb védelmi sajátosságait.

A sajátos védelmi objektumok kategóriába sorolható földalatti bűvőhelyek alapvető jellemzőiről ír több konkrét példával DARAI Lajos Mihály. Ezt követően egy fontos középkori erősség, a

nyitrai vár katonai szerepéről olvashatunk CSÁMPAI Ottó tollából. Az egymástól jelentősen eltérő földrajzi energiafajtáknak a különböző védelmi rendszerek megerősítése érdekében való hasznosításáról értekezik színvonalas tanulmányában FRISNYÁK Sándor, majd újabb konkrétumként a hajdúsági erődtemplomok ismérveit tárja az olvasó elé DANKÓ Imre, szép rajzokkal illusztrálva a leírta-
kat. Történeti földrajzi alapú a következő cikk is, amelyben ILYÉS Zoltán a Gyimesi-szoros hadászati-védelmi objektumainak rendszerét és azok történeti rétegzettségét ismerteti.

Igazi kuriózum HORVÁTH Lajos tanulmánya, aki a Krími Kánság hadseregének 1683–1684 közötti Kárpát-medencebeli tartózkodásáról rendelkezésre álló történeti adatokat arra használta fel, hogy plasztikus képet adjon a tatár sereg táborairól és sáncolásairól. Történelmi alapú TAKÁCS Péter írása, aki a kállói várnak a török elleni küzdelemben játszott fontos szerepére hívta fel a figyelmet. Ezt NOVÁKI Gyulának a Dunántúl kuruc kori sáncárkaival és azok mai maradványaival foglalkozó értekezése követi, majd KÓKAI Sándor munkáját olvashatjuk, amely a temesvári erősségnek a Délvidék védelmében kifejtett fontos szerepére hívja fel a figyelmet.

Két tanulmány is foglalkozik Magyarország egyedülálló módon kiépített erősségével, az 1920 óta két ország területén elhelyezkedő komáromi várrendszerrel. RÉTVÁRI László Komárom geostratégiai szerepkörét emeli ki, SUBA János a város erődrendszerének különböző történelmi korokból származó térképi ábrázolásaiából ad ízelítőt az olvasónak. Ugyancsak kartográfiai tartalmú JANKÓ Annamária cikke, aki a katonai határőrvidék korabeli (az I. és a II. katonai felmérés idejéből való) térképezéséről nyújt érdekes összefoglaló áttekintést, majd ZACHAR József az erdélyi katonai határőrvidék létesítésének történeti kérdéseivel foglalkozik.

A kötet utolsó két tanulmánya közül HALABUK Józsefé a Budavár 1849-es ostrománál tapasztalt hősi katonai helytállást örökíti meg, SUBA János a kisantant államok 1920-as években kiépült országhatár menti erővonalait, és azok hatalmi-politikai szempontjait tekinti át.

A tanulmánykötet záró részét alkotó Függelékben DÉNES József a készülő magyar várleixikonról ad rövid tartalmi áttekintést, majd a könyv egyetlen angol nyelvű cikkében P. CHRASINA a Komáromhoz közeli Izsa római kori kőmaradványairól ad részletes történeti elemzést.

Ajánlom ezt a tényekben bővelkedő, hadtörténeti ismereteinket számos új elemmel gazdagító kötetet minden érdeklődő figyelmébe.

TINER TIBOR